

ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ МІЖНАРОДНОГО РУХУ КАПІТАЛУ

Стаття присвячена дослідженню та формалізації наслідків економічних процесів, пов'язаних із міжнародним рухом капіталу для системи українських комерційних банків.

Ключові слова: ресурсна база, міжнародний рух капіталу, фінансова стійкість, банківська система.

Формування ресурсної бази вітчизняних комерційних банків є серйозною проблемою українського банківського менеджменту із часів набуття незалежності нашою державою. Посилення впливу несприятливого економічного середовища, що у вигляді фаз політичної та економічної нестабільності, світової фінансово-економічної кризи та внаслідок значного ступеня залежності українських банків від іноземного капіталу, які призвели до досить тяжких наслідків для українського фінансового сектора у кризовий та післякризовий періоди, вказує на значні помилки при акумулюванні банками своєї ресурсної бази.

Проте світова фінансово-економічна криза – це не лише економічна нестабільність та зниження фінансової стійкості системи українських банків, але і нові стандарти та орієнтири у сфері банківського управління та контролю, в якому ресурсна база, тобто банківський капітал, посідає особливе місце.

Але проблему формування ресурсної бази вітчизняних банків неможливо розглядати лише як внутрішню проблему, тобто як співпрацю банків та їх клієнтів, що є характерним для потужних розвинених закордонних банківських систем, але як комплексний фактор, що включає третю складову, а саме – міжнародну фінансово-економічну спільноту, що здійснює значний вплив на розвиток українських банків через інвестиційний капітал іноземних інвесторів, банків та фінансових груп, які так чи інакше опосередковують міжнародний рух капіталу.

Різні аспекти проблеми формування ресурсної бази комерційних банків знаходять своє відображення у значному переліку вітчизняної та іноземної економічної літературі. Серед вітчизняних наукових досліджень варто відзначити роботи О. Васюренка, А. Вожжова, А. Герасимовича, О. Дзюблюка, Ж. Довганя, О. Заруби, А. Єпіфанова, В. Коваленко, С. Козьменка, Р. Коцовської, А. Кириченка, І. Лютого, А. Мороза, С. Павлюка, Л. Примостки, І. Сала, М. Савлука, Т. Смовженко, Р. Тиркала, І. Федосік, В. Шелудько. Значний внесок у розгляд цієї проблеми також зробили і російські вчені, серед яких особливої уваги заслуговують роботи А. Лаврушина, Г. Панової, А. Тавасієва, В. Усоскіна, В. Часова. Крім цього, питання формування ресурсної бази банків входять до сфери наукових інтересів окремих іноземних вчених, серед яких варті уваги роботи Г. Асхауєра, Д. Полфремана, Ф. Форда, Дж. Сінкі, Е. Ріда, Р. Коттера, Е. Гілла, Р. Сміта.

Незважаючи на значну наукову розробленість цього

питання та досить серйозні наукові дослідження в галузі, реальні наслідки міжнародного руху капіталу та його вплив на фінансову стійкість банківських систем країн, що розвиваються, потребують пильної уваги вчених, залишаючись невирішеною науковою проблемою.

Метою нашої статті є дослідження та формалізація наслідків економічних процесів, пов'язаних із міжнародним рухом капіталу для системи українських комерційних банків.

Міжнародний рух капіталу (МРК) у широкому розумінні полягає у розміщенні та функціонуванні тимчасово вільних фінансових ресурсів за кордоном країни, з якої вони походять, найчастіше з метою їх подальшого відтворення та примноження. У результаті цього здійснюється процес міжнародного розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів у вигляді іноземних інвестицій.

З високою часткою впевненості можна сказати, що сьогодні міжнародний рух капіталу є одним із найбільших та найвпливовіших джерел фінансових ресурсів. При цьому залучення додаткових фінансових ресурсів за рахунок МРК активно використовуються урядами як найбільш доступних, так і високорозвинених західних країн. Однак, разом з цим, МРК є одним із найвагоміших інструментів впливу на розвиток фінансово-економічного сектора країни – імпортера та особливо на національну банківську систему з огляду на те, що вона є безумовним посередником у будь-яких фінансових операціях [5]. Цей вплив полягає у тому, що, залучаючись до світових фінансових потоків, банківська система автоматично стає частиною світових економічних процесів та міжнародної фінансово-економічної спільноти, що багато в чому зумовлюється збільшенням ролі іноземного капіталу у діяльності та капіталі комерційних банків [3].

Варто зазначити, що, функціонуючи за таким принципом, міжнародний рух капіталів створює залежність фінансової системи країни-імпортера від спрямованості та обсягів міжнародних фінансових потоків, а, відповідно, і від джерел фінансових ресурсів. Така тенденція, у свою чергу, зумовлює здатність банківської системи бути схильною до міжнародних фінансових коливань та несприятливих економічних процесів, унаслідок чого швидке виведення інвестиційного капіталу може призвести до втрати системою своєї ліквідності та платоспроможності [4].

Особливо актуальною ця проблема є для банківської системи, в якій розподіл фінансових ресурсів, у тому числі – і іноземних, відбувається винятково

комерційними банками.

Варто також зазначити, що разом із отриманням додаткових можливостей від МРК щодо фінансування певних інвестиційних проектів, пріоритетних галузей економіки, фундаментальних наукових досліджень тощо, країна-імпортер, а відтак і її банківська система можуть стати певною фінансовою губкою, що буде абсорбувати інфляційні процеси, дисбаланси грошової маси та негативні фінансово економічні процеси країни походження капіталу [7].

Більше, того значна частка фінансових ресурсів, які долучаються до міжнародного руху капіталів, має корпоративне та приватне походження, що часто вимагає від уряду країни більш ліберальних та гнучких умов та адаптації певних напрямків державної політики під певні вимоги МРК. Саме цим можна пояснити принципову різницю між фінансовими ресурсами від МРК та міжнародних фінансово-кредитних установ.

Разом з тим, залучення додаткового капіталу від МРК комерційними банками країни часто є єдиним джерелом фінансових ресурсів під активні операції, що робить банки країни-імпортера ще більш залежними від коливань на міжнародних фінансових ринках [1].

Таким чином, при розгляді необхідності акумулювання значних обсягів фінансових ресурсів комерційними банками від МРК обов'язковим є аналіз фінансово-економічних наслідків, що можуть

виникнути не тільки в системі банків, але і у державі в цілому.

У цьому контексті варто зазначити, що характер впливу міжнародних фінансових потоків зумовлюється також його цілями. Якщо основною метою введення капіталу в українські банки є законне його примноження, то в цьому випадку процес переміщення фінансових ресурсів має як позитивні, так і негативні наслідки, проте сучасні вітчизняні економічні реалії доводять нам, що часто метою введення в українську банківську систему додаткового капіталу проводиться з метою його подальшого тіншового виводу, а сам по собі іноземний капітал інколи є офшорним українським [10].

Кажучи про фінансово-економічні тенденції в Україні, досить цікавою, з точки зору збільшення присутності іноземного капіталу, виглядає динаміка збільшення кількості банків з іноземним капіталом та частки іноземного капіталу у статутному капіталі українських банків (рис. 1) [8].

Дані рис. 1 вказують на поступове збільшення кількості банків з іноземним капіталом на території України навіть у кризовий період (2007-2009 рр.), разом з тим присутність іноземного капіталу також збільшується, що вказує на досить неоднозначні тенденції у формуванні ресурсної бази вітчизняних банків.

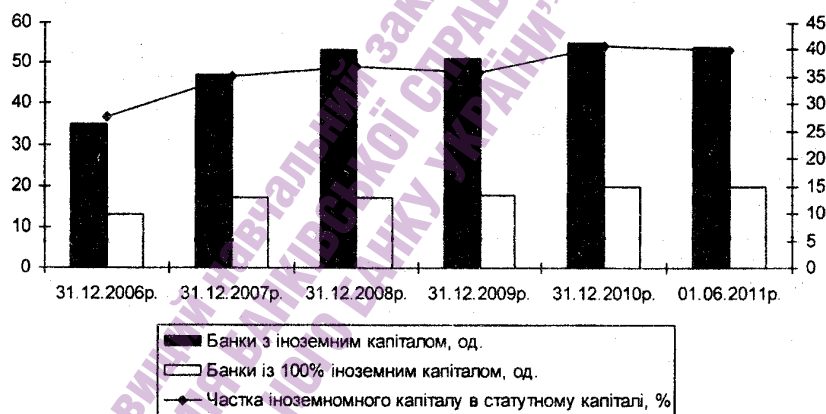

Рис. 1. Динаміка присутності іноземних фінансових ресурсів в українській банківській системі

Зважаючи на значну залежність українських фінансово-кредитних установ від іноземного капіталу (частка якого в статутному капіталі банків на сьогодні складає близько 40%), з високою вірогідністю можна стверджувати, що українська банківська система може постати перед реальною загрозою нарощування номінальної присутності іноземного капіталу, реально не отримуючи його через тіншкове вивезення.

З метою недопущення негативних наслідків від міжнародних процесів переміщення капіталу, на нашу думку, необхідно є розробка комплексу заходів для регулювання цього процесу для збереження фінансової стійкості вітчизняної банківської системи та мінімізації негативного впливу міжнародного фінансово-економічного середовища.

Ми вважаємо, що такий комплекс заходів повинен містити:

1. Проведення подальших фундаментальних наукових досліджень у сфері формування ресурсної бази комерційних банків та особливо тих, частка іноземного капіталу в яких є досить значною.

2. Створення більш дієвої системи банківського регулювання та банківського нагляду задля більш ефективного контролю банків при формуванні та нарощуванні їх фінансових ресурсів.
3. Розробка системи більш чіткого банківського моніторингу та прогнозування, що забезпечить основу для відстеження економічних тенденцій як всередині банківської системи України, так і світових економічних процесів задля більш швидкої та гнучкої адаптації до можливих факторів впливу міжнародного середовища.
4. Впровадження адекватної системи контролю за іноземними фінансовими потоками з метою фільтрації тих, що так чи інакше можуть негативно вплинути на фінансово-економічну ситуацію в країні.
5. На основі перелічених вище елементів, створення найбільш сприятливих умов перебування іноземного капіталу лише для найбільш надійних та перевірених інвесторів.
6. Стимулювання національних комерційних банків

для проведення ефективної конкурентної боротьби на ринку фінансово-кредитних послуг України.

7. Розробка відповідної нормативної бази для попередження захоплення ключових галузей народного господарства внаслідок прямих іноземних інвестицій.

8. Створення більш сприятливих умов для портфельних інвесторів для залучення додаткового капіталу із збереженням контролю над об'єктами інвестування.

Поступовий вихід української банківської системи із фази економічного спаду з одночасним поглибленням її інтеграції зі світовою фінансово-економічною спільнотою створює нові проблеми для подальшого ефективного розвитку та зростання українського фінансового сектора. Однією із таких проблем є міжнародний рух банківського капіталу, присутність якого з кожним роком збільшується, а його значення в вітчизняній банківській системі посилюється.

Проте, разом із позитивним ефектом цього процесу, що полягає у отриманні додаткових можливостей для підвищення ефективності, прибутковості та ліквідності національного фінансово-економічного сектора, іноземний капітал несе також і загрози для його фінансової стійкості та безпеки.

Це вимагає розробки комплексу відповідних заходів для попередження розвитку та загострення негативних тенденцій в українському фінансовому секторі та збереження його стійкості для подальшого гармонійного розвитку та зростання.

Список літератури

1. Габбард, Р. Г. Гроші. Фінансова система та економіка [Текст] / Р. Г. Габбард; пер. з англ. -- К.: КНЕУ, 2004. -- 889 с.
2. Дубовик, Н. М. Ресурсна діяльність комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / Н. М. Дубовик. -- К.: Банк „Україна”, 1996. -- 46 с.
3. Єпіфанов, А. О. Операції комерційних банків [Текст]: навч. посіб. / Єпіфанов А. О., Маслак Н. Г., Сало І. В. -- Суми: Університетська книга, 2007. -- 523 с.
4. Ковалев, В. В. Фінансовий аналіз. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности [Текст] / В. В. Ковалев. -- 2-е изд., перераб. и доп. -- М.: Финансы и статистика, 1998. -- 512 с.
5. Кочетков, В. М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти [Текст]: монографія / В. М. Кочетков. -- К.: КНЕУ, 2002. -- 238 с.
6. Мещеряков, А. А. Фінансовий менеджмент у банках [Текст]: навч. посіб. / А. А. Мещеряков, Л. В. Лисяк. -- К.: Центр навчальної літератури, 2006. -- 208 с.
7. Мочерний, С. В. Економічна теорія [Текст]: посібник / С. В. Мочерний. -- К.: Академія, 2002. -- 656 с. -- (Альма-матер). -- ISBN 966-580-106-6
8. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]: Дані Національного банку України. -- Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm.
9. Примостка, Л. О. Фінансовий менеджмент у банку [Текст]: підручник / Л. О. Примостка; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. -- К.: КНЕУ, 2004. -- 468 с.
10. Сало, І. В. Фінансово-кредитна система України та перспективи її розвитку [Текст]: навч. посіб. / І. В. Сало. -- К.: Наукова думка, 1995. -- 178 с.

РЕЗЮМЕ

Котенко Александр

Формирование ресурсной базы украинских банков под влиянием процессов международного движения капитала

Статья посвящена исследованию и формализации последствий экономических процессов, связанных с международным движением капитала для системы украинских коммерческих банков и разработке концептуальных направлений для минимизации их негативного влияния.

RESUME

Kotenko Olexandr

The resource base of Ukrainian commercial banks under the influence of international capital movements

The article investigates the effects of formalization and economic processes related to international capital movements for the system of Ukrainian commercial banks. There has also been developed conceptual framework for minimization of their negative impact.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2011 р.

